

О. М. Кух¹, А. М. Кух²

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
 e-mail: ¹omk15@i.ua, ²kukh@i.ua.; ORCID: ¹0000-0001-9103-1272, ²000-0002-7865-4704

МЕТОДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У БОРОТЬБІ З НЕГАТИВНИМ КОНТЕНТОМ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

У статті пропонуються методи інформаційної культури у боротьбі з негативним контентом інтернет-мереж. Основними методами є: формування у населення об'єктивного ставлення до джерел даних, і, навіть в першу чергу, необхідність спиратися на перевірені дані в судженнях: висловлювання, підтвержене фактами, завжди краще голосливого; статистика значить більше, ніж одиничний досвід; наукова публікація «важить» більше за інші, а аналіз багатьох досліджень – більше, ніж будь-яке одиничне дослідження; формування здібностей до логічного критичного мислення; поширення менш емоційного стилю прийняття рішень. Велика частина маніпуляцій громадською думкою заснована на порушенні у людей будь-якого почуття і спонукання їх діяти згідно своїм емоціям, зовсім не розмірковуючи. Якби вдалося прищепити людям звичку абстрагуватися від почуттів перед прийняттям рішення, більша частина потенційно негативного контенту не досягла б мети.

Ключові слова: негативний контент, інформаційна культура, інформаційна безпека, критичне мислення, емоційність.

Великі обсяги даних не тільки відкривають можливості, а й ставлять нові завдання. Люди втрачають можливість орієнтуватися в морі інформації та ефективно її опрацьовувати. Зокрема, деяка інформація може бути шкідлива – і необхідно адекватно реагувати на подібні виклики. Можна сміливо стверджувати, що інформаційні небезпеки з певної “екзотики”, якою вони були раніше, перетворилися в одну з найбільш небезпечних різновидів загроз, що зумовило підвищення значущості сфери інформаційної безпеки. Свідченням тому є міцне входження проблематики інформаційної безпеки в предмет як наукового дискурсу, так і офіційних зустрічей на вищому політичному рівні. У даний час її розгляд як невід’ємного елементу системи міжнародної безпеки є багато в чому аксіоматичним. Під інформаційною безпекою розуміється її розширене тлумачення, що передбачає виділення в ній поряд з традиційним компонентом у вигляді захисту інформації та інформаційної інфраструктури таких елементів, як захист від негативної інформації аудиторії мас-медіа та користувачів комп’ютерних ігор, протидія маніпуляції суспільною свідомістю з боку ЗМІ та інтернет-ресурсів і інтернет-спільнот, захист інтернет-користувачів від тематичних і комунікаційних ризиків, боротьба з кіберзлочинністю та іншими деструктивними діями в кіберпросторі, протидія інформаційним війнам. Ці та інші нетрадиційні компоненти в подальшому будуть називатися «боротьбою з негативним контентом». Протидія маніпуляції суспільною свідомістю з боку ЗМІ та інтернет-ресурсів, захист інтернет-користувачів від тематичних і комунікаційних ризиків, боротьба з кіберзлочинністю та іншими деструктивними діями в кіберпросторі, протидія інформаційним війнам. Ці та інші нетрадиційні компоненти в подальшому будуть називатися «боротьбою з негативним контентом». протидія маніпуляції суспільною свідомістю з боку ЗМІ та інтернет-ресурсів, захист інтернет-користувачів від тематичних і комунікаційних ризиків, боротьба з кіберзлочинністю та іншими деструктивними діями в кіберпросторі, протидія інформаційним війнам. Ці та інші нетрадиційні компоненти в подальшому будуть називатися «боротьбою з негативним контентом».

Розглядаючи методи боротьби з негативним контентом, слід почати з визначення цього терміну. Під *негативним контентом* розуміють інформацію, що робить деструктивний вплив на психіку людини і (або) суспільну свідомість або ж інформацію, поширення якої порушує або права, або законні інтереси користувачів. Обидва формулювання вкрай невизначені, тому на практиці під «захистом від негативного контенту» розуміється захист від декількох істотно відмінних один від одного видів інформації.

Найбільшу підтримку в світі знаходить боротьба з дитячою порнографією – її забороняють 77% країн-членів ОБСЄ, і тільки в трьох заборона на неї була на офіційному рівні відкинута. Слідом йде заборона на заклики до насильства – пропаганду ненависті за етнічною, релігійною, расовою ознакою, виправдання злочинів проти людства, заклики до війни і матеріали екстремістських організацій. Так само часто називається негативним контентом наклеп, соціально-небезпечна (реклама алкоголю і сигарет, які сіють паніку повідомлення про теракти, вияв імовірно екстремістських поглядів) і шкодить розвитку дітей (надмірне насильство, порнографія) інформація, а так само відомості і інструменти, що суперечать уявленням про морально-етичні норми конкретних країн (сайти політичних опонентів і правозахисних організацій, ЛГБТ-пропаганда, соціальні мережі і пошукові системи). Окремим розділом можна виділити ресурси, що порушують економічні інтереси – торрент-трекери і файлообмінники.

Головний і практично єдиний спосіб боротьби з негативним контентом – це його блокування. Технічно воно може здійснюватися в точці доступу (на комп’ютері користувача), в мережі (на рівні провайдера) і інфраструктурно (через глобальні інфраструктурні сервіси і безпосередньо через співпрацю з власниками серверів). Що стосується юридичних і економічних методів боротьби, то вилучення негативного контенту з мережі може бути також досягнуто наступними способами:

- повідомлення постачальника послуг і закриття їх сайту;
- видалення посилання з відповіді на пошуковий запит;
- виключення сайту з контекстної реклами;
- видалення з нього сервісів платіжних платформ;
- вилучення домену.

Боротьба з негативним контентом йде в активній співпраці з провайдерами, постачальниками платіжних і пошукових послуг, власниками серверів і простими користувачами мережі, які допомагають виявляти сайти та контент, що порушують закон.

На даний момент блокування будь-якого контенту в мережі пов'язано з істотними труднощами. По-перше, не існує методу, який би гарантував повне блокування ресурсу, так само як і методу, який би не вимагав витрат і не знижував продуктивність мережі. Багато засобів блокування заважають доступу не тільки до контенту, що видаляється, але й до всього сегменту мережі в цілому, що обмежує права невинних і, як наслідок, викликає громадський супротив. Більш того, набирають обертів сучасні технології, а мережі входять в конфлікт з методами блокування. Такі проблеми виникли з DNSSEC, який дозволяє зробити з'єднання більш безпечним, виключаючи перенаправлення, але при цьому не може коректно обробляти заборону на доступ до ресурсу, поступове введення якого істотно знижує ефективність блокування, а також дозволяє швидше змінювати IP адреси та мережеве розташування. Введення SPDY-протоколу призведе до збільшення захищених з'єднань в Інтернеті, і, як наслідок, до проблем при блокуванні, заснованому на аналізі вмісту пакетів, а хмарні технології зводять нанівець можливості інфраструктурного блокування контенту – інформація може легко міняти фізичне розташування, як і раніше залишаючись доступною. Крім того, існує можливість створення віртуальних приватних мереж, трафік яких передається через шифрування тунельного з'єднання, що робить в принципі неможливим його аналіз. Віртуальні мережі можна тільки заборонити повністю – але це сильно вдасться по підприємствах, що використовують їх для законного обміну інформацією, і призведе до економічних збитків. Поширення цих технологій робить блокування все менш ефективним.

Мережа Інтернет – глобальна і інтернаціональна, тому будь-які спроби будь-яким чином впливати на її розвиток вимагають міжнародного співробітництва. На даний момент процес вироблення ефективних заходів впливу тільки розпочався. У міжнародних актах в сфері прав людини присутня заборона на розпалювання ненависті, пропаганду війни, заохочення расової дискримінації. В конвенції ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р. задекларовано обов'язок держав вживати заходів щодо захисту дитини від негативної інформації, що завдає шкоди її благополуччю (але без будь-якої вказівки, що це за інформація і за якими методиками визначається шкода). «Декларація про засоби масової інформації і права людини» від 23 січня 1970 р. забороняє наклеп. «Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність» від 23 листопада 2001 р. – дитячу порнографію. В цілому дані договори охоплюють далеко не всі можливі види негативного контенту, а беруть участь у їх реалізації не всі країни, здатні бути його джерелом, що дає безліч можливостей для потенційних правопорушників. І ці можливості будуть ще збільшуватися в міру розширення мережі інтернет, розвитку хмарних технологій і технологій безпечної передачі даних.

Крім того, існують суперечності в законодавстві різних країн, які унеможливають їх взаємодію з деяких питань. Самі використовувані терміни – «негативний контент», «інформація, що заподіє шкоду бла-

гополуччю дітей» – досить розмиті, і можуть мати взаємовиключні трактування. Так, в деяких країнах передбачено відповідальність за «пропаганду нетрадиційних сексуальних відносин серед неповнолітніх», в той час як у багатьох європейських країнах «нетрадиційні стосунки» розглядаються як варіація норми, і інформація про них не заборонена; в сирийському законодавстві кримінально заборонено поширення новин про ситуацію в країні за кордоном, але навряд чи будь-які країни захочуть допомогти сирийським правоохоронним органам у виявленні порушників цієї заборони і видаленні виробленого ними контенту.

Історія тоталітарних і просто консервативних режимів в світі майже завжди містить згадки про цензуру джерел інформації. Найчастіше між порушеннями права людей заходами і боротьбою з негативним контентом проводяться паралелі. Організації, які здійснюють боротьбу з шкідливими інформаційними явищами, отримують звинувачення в спробі введення цензури, порушення свободи слова і суспільного діалогу, в політичній зацікавленості. І, найсумніше, не завжди ці звинувачення голосливі. Формулювання, що використовуються в міжнародних договорах і в законах конкретних країн для опису контролю за інтернетом роблять можливим двоєке тлумачення, що веде до випадкових або навіть усвідомленим зловживань. «Імовірно екстремістський контент» – це і тексти загальновідомих терористичних об'єднань, типу «Ісламської держави», і програма конкурентів поточної партії влади. Заклик суворо покарати злочинців – можливо, «заклик до насильства». «Інформація, що заподіє шкоду благополуччю дитини» – може тлумачитися в найширших межах, в залежності від визначення поняття «шкода» і наукових (або псевдо- і навколонаукових) джерел, на підставі яких оцінюється вплив інформації на дітей. Дуже складно створити критерії відбору. Дієві, корисні для суспільства, що не порушують жодних прав і свобод. По більшості питань ці межі ще тільки належить віднайти. на підставі яких буде оцінюватися вплив інформації на дітей.

Так само слід зазначити, що витрати у контролюючих організацій, охочих вилучити будь-яку інформацію з мережі, і в осіб, її розповсюджують – неспіврозмірні. Реєстрація скарги, її обробка, направлення повідомлення власникові сайту, подальше у випадку невиконання вимог блокування – все це вимагає значних витрат часу і коштів. У той же час, збільшити кількість шкідливої інформації, скопіювавши її на якийсь «чистий» ресурс – справа, найчастіше, нехитра. І навіть власник заблокованого сайту, якщо він не переслідує комерційних цілей, розміщує інформацію на недоступному владі сервері і зберігає своє інкогніто – може просто ігнорувати факт блокування. Саме тому при блокуванні ресурсів в мережі можливий ефект Стрейзанд – саме завдяки забороні контент стає цікавий безлічі користувачів, і, в підсумку, поширюється ще більше. Люди копіюють відомості, тому що для них це легко і просто, і вони не бояться покарання, так як домогтися видалення скопійованого важко, і навіть якщо це трапиться, наслідки для розповсюджувача будуть мінімальними.

Виятки з цього правила рідкісні і, найчастіше, поодинокі. Так, в Німеччині вдалося законодавчо організувати досить ефективну боротьбу з порушенням ав-

торських прав з використанням торрентів. Агентство, яке перебуває в контакті з правовласником, відстежує спроби роздати контент на відомих трекерах, дізнаючись IP викачують і роздають (це вкрай просто зробити навіть без технічних засобів завдяки відкритості самої технології торрентів). Потім по IP визначається провайдер порушника, якому відправляється запит з IP і часом перебування в мережі. За цими даними провайдер визначає прізвище та адресу порушника. Така технологія працює досить добре (хоча існують способи обійти її), проте очевидна складність її масштабування: відкритість способу передачі даних і легкість визначення IP, властива тільки торрентам.

Якщо повернутися до двох визначень негативного контенту, то можна помітити, що лише небагато з відповідного до них заборонено або контролюється. Інформація може негативно впливати на особистість або соціум, порушувати законні інтереси користувачів – і при цьому не підпадати під жодну з розглянутих вище категорій. Найчастіше банальне невігластво, чутки і домисли в поки незвичних для нас умовах інформаційного світу можуть бути куди більш руйнівними, ніж усвідомлені інформаційні диверсії екстремістів. На даний період існування людство та інформаційного суспільства таким «руйнівним невіглаством» є розповсюдження різного типу інформації про шкідливість вакцинації від Covid-19.

В іноземній літературі прийнято такий поділ негативного контенту на види: незаконний (illegal) і шкідливий (harmful). Перший – інформація, заборонена до поширення законом. Другий – інша суспільно небезпечна інформація, яка не заборонена кримінальним або адміністративним законодавством, але для якої встановлені певні обмеження на її поширення. І якщо з першою категорією все досить зрозуміло і організовано, то у другій спостерігаються великі відмінності між країнами і загальна невизначеність в цій сфері. В цілому, з країн-членів ОБСЄ тільки 34% блокують будь-якої шкідливий контент, і найчастіше підставою для обмеження є локальні моральні і етичні норми, релігійні уявлення, поширені думки.

Тим часом деякі ідеї, що не порушують ніяких законів і анітрохи не ті, хто підбурює громадську думку, можуть бути по-справжньому шкідливі. Окремі випадки, які підпадають під визначення негативного контенту, але все одно повсюдно і безкарно поширювані:

✓ відмова від щеплень. Незважаючи на їх доведену ефективність, щеплення все одно викликають протест у деяких людей. Більш того, в українськомовному сегменті інтернету (який в більшості випадків є перекладом російськомовного) інформацію про їхню користь знайти навіть складніше, ніж про їх шкоду – при тому, що основний аргумент проти вакцинації – розвиток аутизму – ґрунтується на одній-єдиній відкликаний статті, що розповідала про упереджене дослідження. При цьому в історії зафіксовано кілька випадків, коли саме добровільна відмова від вакцинації ставала причиною виникнення епідемії. Якби ж хтось спробував збільшити захворюваність за допомогою навмисного зараження, наприклад, водою, це, безсумнівно, було б розцінено як злочин, але тиражування чуток, що ведуть до тих самих наслідків, ніяк не може бути покараним.

✓ альтернативна (не доказова) медицина як така. Переважна кількість методів «нестандартної» і «народної» медицини неефективні, якщо не шкідливі, так що в кращому випадку призводять до запізнілого лікування. Але навіть якщо в тому чи іншому матеріалі міститься прямий заклик «не вірити лікарям» чи «не приймати антибіотики», то, якою б не була шкідливою дана порада, подібна інформація негативним контентом не врахується.

✓ віра у шкідливість ГМО. За статистикою, більшість покупців як в Україні, так і в США не бажають купувати харчові продукти з ГМО. При цьому сама по собі модифікація – перспективна наукова розробка, що дозволяє поліпшити ефективність виробництва і в кінцевому рахунку – ціну і якість товару, а публікації, які відстоюють його потенційну небезпеку, не є науковими. Але це не заважає цілим політичним партіям виступати за обмеження поширення ГМО, гальмуючи тим самим розвиток цієї технології і завдаючи фінансових збитків виробникам.

Загальні ознаки цих, і багатьох подібних, випадків – неможливість прямої законодавчої заборони та масовість. Дійсно, не можна заборонити людям мати власну думку, виявляти побоювання і закликати до контролю чогось, що здається їм небезпечним – це означало б початок справжньої деспотії з повальною цензурою. Однак в демократичному суспільстві щирі або створені навмисно помилки, поширившись широко, отримують силу, з якою доводиться рахуватися і якій необхідно щось протиставити. Невігластво, звичайно, було завжди, але воно було статичним та зашкарублим; нова божевільна ідея просто не могла поширитися швидко, а головні шляхи швидкісного інформаційного обміну знаходилися в руках людей найбільш освічених.

Розгляд поточної практичної і законодавчої ситуації, а так само існуючих проблем в області боротьби з негативним контентом показує, що ця боротьба не може бути зведена тільки до заборони і видалення тих чи інших відомостей технічними засобами відповідно до законів будь-якої країни. В умовах зростаючих обсягів інформації визначення типу потенційно небезпечного контенту, його законодавче виділення і заборона, а після й захист громадян від нього здається вкрай складним у багатьох випадках. Негативну інформацію можна метафорично порівняти з хворобою: можливо обмежити один розсадник зарази, ізолювати в спеціальних лікарнях заражених, можна навіть ввести карантин для цілого міста – але ніяк не вийде завдати кожній людині щохвилини стикатися з патогенними і потенційно патогенними мікроорганізмами. Щоб домогтися по-справжньому постійних успіхів, потрібно говорити не про обмеження, а про імунітет, не про захист людей інформаційної ери від інформації, а про вироблення здібностей поводитися з інформацією, не дозволяючи їй стати шкідливим контентом. Зрештою, методи роботи з людьми, нітрохи не змінилися за останні тисячі років. Вони куди простіші, ніж із засобами передачі інформації, які видозмінюються постійно. Та й обсяги роботи різняться: якщо абсолютний приріст населення постійно падає, то приріст інформації – тільки зростає. Гуманітарні методи знешкодження потенційно негативного контенту.

Слід зауважити, що, за винятком випадків авторського права і державних таємниць, правдива інформація не повинна визнаватися ні незаконною, ні шкідливою. Усвідомлене введення громадян в оману не може бути політикою сучасної держави: це шлях диктатури, а не демократії, цензури, а не боротьби з негативним контентом. Такі методи підривають довіру до організацій, що борються з негативним контентом, зводять їх працю нанівець з плином часу. Існує, звичайно, питання особливостей розвитку дітей, але тут можна сказати, що якщо якась інформація повсюдно поширена, то спроби приховати її тільки підірвуть довіру до вихователя; якщо ж інформація не поширена, то вона прихована від дітей самим фактом своєї унікальності: серед гігантських масивів даних знайти що-небудь рідкісне без спеціалізованого запиту дуже складно.

В іншому ж боротьба з негативним контентом найчастіше складається з боротьби проти обману або невігластва: покарання явної брехні-наклепу, припинення чуток, які деформують інформацію про події в цілях створення паніки, обмеження діяльності організацій, що пропагують очевидно шкідливі політичні та релігійні ідеї під виглядом справжніх і суспільно корисних, і так далі. Можна боротися, забороняючи поширення негативного контенту, а можна – поширювати контент корисний. Зрозуміло, одне не виключає іншого, але друге здається в багатьох областях більш перспективним: замість того, щоб просівати (перевіряти) гігантські обсяги даних в пошуках шкідливих, потрібно тільки забезпечити легкість знаходження даних, що є корисними та суперечать негативним. Помилкова інформація, про яку відомо, що вона помилкова, вже не так небезпечна; вона не викликає ажіотажу і тому не тиражується настільки широко. Насамкінець, вона буде «заборонена» сама собою – просто загубившись серед інших даних. Почасти такий підхід використовується вже зараз. Так, надання своєчасної та об'єктивної інформації про ситуацію в країні і діяльності уряду дає громадянам впевненість в завтрашньому дні і довіру до влади, і його набагато легше реалізувати, ніж фактична заборона всіх соціально небезпечних чуток. Просвітницька діяльність є результативнішою, ніж боротьба з наслідками невігластва.

Заходи, які могли б бути ефективними при такому «позитивному» методі боротьби з негативним контентом:

1. Виявлення авторитетних джерел.
2. Створення рейтингу джерел інформації.
3. Поліпшення навичок обробки інформації у населення.

В рамках боротьби з негативним контентом особливо важливо навчити людей пізнавати різноманітні демагогічні прийоми, маніпуляції і підтасовування. Ось деякі з них:

I. Спростування аргументації:

1. Прямі бездоказові твердження: «Наш продукт – номер один на ринку ...».
2. Посилання на стереотипи: «Природно, всі жінки хочуть дітей».
3. Використання неявних замовчувань: «Прагнути до багатства безглуздо, адже його не візьмеш на той світ».
4. Посилання на недостовірні джерела: «У мого сусіда друг особисто бачив ...».

5. Видача бажаного за дійсне: «Смерть завжди несправедлива, тому її не може бути».

6. Некоректні аналогії: «сумнівається подібний сліпому».

7. Коректні аналогії: «Такі податки – це просто грабіж!».

8. Кількісно-якісні підміни: «Немає різниці, помре одна людина або десять, адже в будь-якому випадку загинуть люди!».

9. Некоректний висновок: «Божевільні ніколи не визнають, що вони божевільні. Всі, хто не зізналися в божевільні – божевільні».

10. Видача наслідку за причину: «Більшість невротиків коли-небудь зверталися до психолога. Від психологів одна шкода».

11. Видача кореляції за причину: «Всі померлі від раку до цього пили воду».

12. «Замкнене» коло: «Лідер не може брехати, адже він говорить, що його слова – правда».

13. Некоректна дихотомія: «Або анархія, або тиранія».

14. Неправильне використання квантора загальності: «Всі жителі Західної України – націоналісти».

15. Неявне завдання безлічі – метод «справжнього шотландця»

16. Темпоральна індукція: «Такого зараз немає і ніколи раніше не було – значить, і не буде!»

17. Ототожнення частини і цілого: «Філіппінці образилис ...».

18. Теоретичний формалізм: «Відсутність доказів буття не є доказом небуття».

II. Ігнорування аргументації:

1. Пряме ігнорування.
2. Просте відведення («переведення стрілок»).
3. Відповідь питанням на питання: «А ВИ де тоді були?».
4. Відведення на верхній рівень: «Хвороба – просто окремий випадок неблагополуччя. Поговоримо про неблагополуччя в суспільному житті».
5. Концентрація на деталях: «Про що можна говорити з людиною, яка невірно розставляє коми?».
6. Некоректна термінологія: «Страта – це вбивство!».
7. Перекручування і доведення до абсурду: «Забув? А голову ти не забув?».
8. Інверсія презумпції: «Чому це ми повинні доводити, що наше лікування допомагає? Все видно і так. Це ви доведіть, що воно шкідливе!».
9. Висування несиметричних умов: «Я – дуже зайнята людина. Якщо ви вважаєте, що еволюція існує, доведіть мені просто і ясно, в одному абзаці».
10. Розмін тезами: «Я погодився з вами, тепер і ви погодьтеся зі мною».
11. Зайвий релятивізм: «Він зробив безліч злочинів? Ну і що? Ніхто з нас не був в його ситуації, і хто ми, щоб засуджувати інших людей ...».

III. Заперечення логіки:

1. Пряма дискредитація тези: «Навіть якщо це правда, говорити так все одно не можна. Це огидно!».
2. Пряма апеляція до емоцій: «Хіба якісь сухі раціональні викладки можуть змусити нас відмовитися від ...».
3. Об'єктивно-суб'єктивна підміна: «Так, помилки вкрай рідкісні. Але хотіли б ви самі стати жертвою такої ось помилки?».

4. Використання емоційно забарвлених термінів – вам диверсанти, нам партизани.

5. Апеляція до моралі: «Використання арбалетів аморально, тому що вони занадто смертоносні».

6. Посилання на щось засуджуване: «Гітлер був католиком. Сповідь замінює католикам совість!».

7. Посилання на схвалюваних авторів / концепції:

- авторитети з іншої області;
- посилання на авторитети минулого.

8. Залякування наслідками: «Так, ми жакливо помилулися, але якщо це визнати, то ми втратимо вплив і почнеться громадянська війна!».

9. Наклеп.

10. Образи.

11. Провокації.

12. Видача нейтральних і позитивних якостей за недоліки: принциповість – фанатизм, сміливість – авантюризм.

13. Підкреслення недоліків, які не мають відношення до теми: «Про що можна говорити з людиною, котра робить такі помилки!».

14. Приписування прихованих мотивів: «Він не просто так це говорить! Він на зарплаті у Моссада!».

З метою зниження впливу подібних або ж інших прийомів могли б використовуватися методи, спрямовані на:

✓ формування у населення об'єктивного ставлення до джерел даних, і, навіть в першу чергу, необхідність спиратися на перевірені дані в судженнях: висловлювання, підтверджене фактами, завжди краще голосливого; статистика значить більше, ніж одиничний досвід; наукова публікація «важить» більше за інші, а аналіз багатьох досліджень – більше, ніж будь-який одиничне дослідження.

✓ формування здібностей до логічного мислення. Для того, щоб не впасти в оману, людина повинна бути здатною розбивати зв'язний текст на тези і аргументи, виділяти зв'язки між ними і визначати їх характер. Це вміння здається простим, але насправді воно настільки контрінтуїтивне, що породжує велику частину дивовижних і, найчастіше, жакливих домислів і обманів, від яких страждає людство.

✓ поширення менш емоційного стилю прийняття рішень. Велика частина маніпуляцій громадською думкою заснована на порушенні у людей будь-якого почуття і спонування їх діяти згідно своїм емоціям, зовсім не розмірковуючи. Якби вдалося прищепити людям звичку абстрагуватися від почуттів перед прийняттям рішення, більша частина потенційно негативного контенту не досягла б мети.

Щоб інформаційний ресурс не скомпрометував себе, необхідно не допускати перекручень фактів в кожному матеріалі – особливо в вигідну одній із соціальних груп сторону. Можливо, буде простіше, щоб організацією подібного роду проєктів займалися приватні інтернаціональні організації, які не залежать ні від якої влади. Зрештою, в інформаційному обміні бере участь все більше і більше людей, і організувати контроль за негативним контентом без широкого співробітництва з громадськими організаціями та приватними фірмами вкрай складно.

Технології, що дозволяє гарантовано ізолювати користувача від негативного контенту не існує. Кількість самого контенту зростає. Вплив громадської думки в соціальній і політичній сфері зростає, і все частіше воно стає саме громадським, тобто думкою часто некомпетентних людей, схильних до стереотипів, популізму і демагогії. Так чи інакше, твердий фундамент справжніх, цінних знань необхідний, як необхідні і вміння поводитися з інформацією у якомога більшої кількості людей.

Список використаних джерел:

1. Беляков К.І., Онопрієнко С.Г., Шопіна І.М. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір : монографія / за заг. ред. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.
2. Головка, О.М. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій. *Інформація і право*. 2019. 4 (31). С. 37-44.
3. Грязнова Ю.В. та ін. Інформаційна культура людини: проблеми та перспективи. *5-а Міжнародна багато дисциплінарна наукова конференція з соціальних наук і мистецтв SGEM-2018*. 2018. С. 54-62.
4. Кух А.М., Кух О.М. Інформаційна культура студентів та інформатизація студентів. *Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вищій школі*. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон 13-15 вересня 2018 р.) / укладач: В.Д. Шарко. Херсон: Видавництво ХНТУ, 2018. С. 88-90.
5. Олійник В.В. et al. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75. № 1. С. 212-224.
6. Рост объема информации – реалии цифровой вселенной. URL: <http://www.tsonline.ru/articles2/fix-corp/rost-obema-informatsii--realii-tsifrovoy-vselennoy> (дата звернення 16.08.21). Назва з екрану.

Oksana Kuhh, Arkadiy Kuhh

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

METHODS OF INFORMATION CULTURE IN THE FORMATION OF CRITICAL THINKING IN THE FIGHT AGAINST NEGATIVE CONTENT OF THE INTERNET NETWORK

The article offers methods of information culture in the fight against negative content of Internet networks. The main methods are: the formation of the population's objective attitude to data sources, and, even in the first place, the need to rely on verified data in judgments: the statement, confirmed by the facts, is always better than unsubstantiated; statistics mean more than a single experience; scientific publication "weighs" more than others, and the analysis of many studies – more than any single study; formation of abilities to logical critical thinking; spreading a less emotional style of decision making. Most of the manipulation of public opinion is based on the violation of any feelings in people and encouraging them to act according to their emotions, without thinking. If people could be instilled with the habit of abstracting from feelings before making a decision, most potentially negative content would not achieve its goal.

Key words: negative content, information culture, information security, critical thinking, emotionality.

Отримано: 21.10.2021